

VLOGA ODBORA ZDRUŽENIH NARODOV PROTI MUČENJU PRI INKRIMINACIJI MUČENJA: PRIMER SLOVENIJE**

Povzetek. Namen članka je opredeliti vlogo Odbora Združenih narodov proti mučenju pri inkriminaciji mučenja v Republiki Sloveniji, kot to določa 1. člen Konvencije proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja. Analiza je razkrila, da je skladnost ravnanja Republike Slovenije s priporočili odbora visoka, čeprav iz priporočil Odbora proti mučenju (OPM) to na prvi pogled ni razvidno, saj njeno uresničevanje zadevnih določb konvencije označujeta postopna implementacija potrebnih ukrepov za izpolnitev priporočil odbora ter krepitev in razvoj novih, vse bolj nadrobnih norm o prepovedi mučenja in sorodnih ravnanj s strani odbora. Slednja značilnost sicer negativno učinkuje na skladnost ravnanja Republike Slovenije s priporočili odbora v smislu, da se njeno ravnanje presoja glede na vse strožje zahteve, vendar pa po drugi strani v Republiki Sloveniji prispeva k vedno višji ravni zaščite človekovih pravic.

Gljučni pojmi: prepoved mučenja, pogodbeni teles OZN, uresničevanje človekovih pravic, Odbor Združenih narodov proti mučenju, mednarodno pravo človekovih pravic

Uvod

Vprašanje skladnega ravnanja (*compliance*) držav s pravili v njihovih medsebojnih odnosih je z intenzivno kodifikacijo mednarodnega prava po drugi svetovni vojni in nato s spremenjenimi mednarodnimi okoliščinami po koncu hladne vojne postalo eno izmed osrednjih akademsko-raziskovalnih vprašanj na področju mednarodnega prava (Alkoby, 2008: 151), kar velja tudi za mednarodno pravo človekovih pravic. Z uvedbo sistema nadzora oziroma spremljanja uresničevanja mednarodnega prava človekovih pravic v okviru pogodbenih teles Organizacije združenih narodov (OZN) oziroma

* Urša Pavčič, doktorska študentka, Fakulteta za družbene vede, Univerza v Ljubljani, Slovenija.

** Izvirni znanstveni članek.

t. i. odborov¹ se je skrb za uresničevanje človekovih pravic prostovoljno prenesla z nacionalne tudi na mednarodno raven. Vendar morajo sklepe in priporočila oziroma mnenja mednarodnih nadzornih teles, ne glede na različne pristojnosti, ki so jih države pogodbenice naknadno, s posebno izjavo ali z ratifikacijo dodatnega mednarodnopravnega instrumenta, podelile posameznim odborom, vedno uveljaviti države pogodbenice (Lanotte in Goedertier, 1996: 107).² Države pogodbenice so tiste, ki dejansko določajo, omejujejo in izvajajo človekove pravice (Koskeniemi, 1991: 406).

Konvencija proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (MKPM) je bila sprejeta 10. decembra 1984, veljati pa je začela 26. junija 1987. Do konca januarja 2019 jo je ratificiralo 165 držav (OZN, 2018). Prepoved mučenja je že dosegla tudi status norme *jus cogens*, torej vseobvezujoče norme običajnega mednarodnega prava. Poleg tega so države pogodbenice Odboru proti mučenju (OPM) v primerjavi z ostalimi odbori sčasoma podelile najbolj širok nabor mehanizmov in postopkov za spremljanje uresničevanja mednarodnopravnih obveznosti s področja človekovih pravic. Pristojnost preiskovanja sistematičnega izvajanja mučenja, ki lahko – v dogovoru z državo – vključuje tudi obisk na ozemlju države pogodbenice, ima podeljeno že s samo konvencijo (20. člen). Z izjavo pa mu države pogodbenice lahko priznajo pristojnost obravnavanja meddržavnih pritožb³ (21. člen) in pritožb posameznikov (22. člen). Nadalje, Opcijski protokol k MKPM, ki je bil sprejet 18. decembra 2002 in je začel veljati 22. junija 2006 (OZN, 2018), vzpostavlja sistem rednih obiskov neodvisnih mednarodnih in državnih organov na krajih v državah pogodbenicah, kjer je ljudem odvzeta prostost.⁴ Do konca januarja 2019 ga je ratificiralo 88 držav (OZN, 2018).

Republika Slovenija (RS) je MKPM brez pridržkov ratificirala 15. aprila 1993, Zakon o ratifikaciji te konvencije pa je začel veljati 29. maja 1993. Ob ratifikaciji je RS dala izjavo na podlagi 21. in 22. člena konvencije (OZN, 2018). Z Zakonom o ratifikaciji Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškimi ali poniževalnim kaznim ali

¹ Odbor za odpravo rasne diskriminacije, Odbor za človekove pravice, Odbor za ekonomske, socialne in kulturne pravice, Odbor za odpravo diskriminacije žensk, Odbor proti mučenju, Odbor za otrokove pravice, Odbor za delavce migrante, Odbor za pravice invalidov in Odbor za prisilna izginotja.

² Uvedba sankcij ali uporaba sile z namenom uveljavljanja mednarodnopravnih določb s področja človekovih pravic sta lahko izvedeni le prek Varnostnega sveta OZN ali držav članic (Nickel, 2002: 365).

³ Tega postopka države pogodbenice še nikoli niso uporabile (Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), 2018a).

⁴ Na mednarodni ravni je v ta namen ustanovljen Pododbor za preprečevanje mučenja in drugega okrutnega, nečloveškega ali poniževalnega ravnanja ali kaznovanja (PPM) (kot podtelo OPM) (2. člen). Na nacionalni ravni so države pogodbenice zavezane ustanoviti t. i. državne preventivne mehanizme (17. člen).

ravnanju, sprejetim 29. septembra 2006 in veljavnim od 1. januarja 2007, je za državni preventivni mehanizem določila Varuha človekovih pravic Republike Slovenije (4. člen). RS je torej v celoti sprejela mednarodno-pravne določbe, ki se nanašajo na prepoved mučenja in sorodnih ravnanj, ter OPM priznala vse v MKPM in njenemu Opcijskemu protokolu predvidene oblike nadzornih pristojnosti. Vendar na prvi pogled, izhajajoč iz priporočil OPM, še po več kot 25 letih v celoti ne izpolnjuje svojih prevzetih obveznosti glede ustrezne inkriminacije mučenja.

Namen članka je opredeliti vlogo OPM pri inkriminaciji mučenja v RS, kot to določa 1. člen MKPM. Analiza bo temeljila na naslednjih raziskovalnih vprašanjih: (1) V kolikšni meri je RS skladno ravnala s priporočili OPM, vezanimi na inkriminacijo mučenja?; (2) Katere značilnosti so zaznamovale uveljavljanje priporočil OPM, vezanih na inkriminacijo mučenja, v RS?; (3) Ali na skladnost ravnanja RS s priporočili OPM, vezanimi na inkriminacijo mučenja, učinkuje lastnost priporočila OPM v smislu, da OPM s svojim delovanjem postopno širi razlago posameznih določb MKPM, vezanih na inkriminacijo mučenja? Je torej pri preučevanju uveljavljanja mednarodnega prava ter skladnosti ravnanj držav pogodbenic s sprejetimi mednarodnopravnimi obveznostmi potrebno upoštevati, da so mednarodnopravna pravila normativni družbeni konstrukt, ki se s časom spreminja?

Normativno orientirane teorije skladnosti z mednarodnim pravom

Normativno orientiranim teorijam ugotavljanja skladnosti ravnanja držav z mednarodnim pravom je skupno prepričanje, da je treba pri razumevanju odločitev držav na mednarodni ravni upoštevati »moč norm in idej, ki vplivajo na ravnanje držav« (Raustiala, 2000: 405). Norme se torej spoštujejo tudi iz drugih razlogov, kot so sankcije, ki jih prinaša njihova kršitev. Teorija legitimnosti vključuje predpostavko, da države ravnajo skladno s tistimi pravili, za katera menijo, da so legitimna. Pri tem se percepcija stopnje legitimnosti razlikuje glede na posamezno pravilo in skozi čas (Franck, 1988: 706). Po mnenju Francka se z ustanovitvijo odborov na področju človekovih pravic pravila uporabljajo bolj nepristransko, kar prispeva k večji določenosti in skladnosti zahtev pogodbe (Franck, 1995: 104–105).

Chayes in Chayes (1993) v svojem upravljavskem modelu predpostavljata, da je neskladnost ravnanja s sprejetimi obveznostmi rezultat pomanjkanja administrativne ali finančne zmožnosti, nejasnosti pogodbenih določil ali nepredvidljivih sprememb v pogojih (Chayes et al., 1998: 62). Državi, ki krši obveznosti, je treba pomagati z informacijami, tehnično in finančno pomočjo ali interpretativnim dialogom s ciljem razreševanja interpretativnih nesoglasij (Raustiala, 2000: 407). V tem smislu odbori prek splošnih komentarjev podajajo razjasnitev, pojasnitev ali posodobitev vsebine določenih

mednarodnopravnih določb s področja človekovih pravic (Hunter, 2016: 377).

Koh (1996: 183–184) pa poudarja pravni pritisk k ravnanju držav, ki je skladno s prevzetimi mednarodnopravnimi obveznostmi, pri čemer horizontalni oziroma meddržavni ravni doda vertikalno razsežnost, v smislu razlage mednarodnih pravil ter njihovega ponotranjenja v domače pravo prek interakcij med državami, medvladnimi organizacijami, nevladnimi organizacijami, transnacionalnimi podjetji in posamezniki. Po njegovem mnenju se torej mednarodno pravo človekovih pravic uveljavlja prek t.i. »transnacionalnega pravnega postopka« institucionalne interakcije, razlage pravnih norm in poskusov ponotranjenja teh norm v domače pravne sisteme (Koh, 2004: 339). Pri tem odborom pripisuje vlogo meddržavnega akterja na preživetju in neučinkoviti horizontalni ravni pritiska (Koh, 1999: 1409). Podobno Goodman in Jinks (2004: 626) k mehanizmoma prisile (z materialnimi nagradami in kaznimi) in prepričevanja držav k skladnemu ravnanju z mednarodnim pravom dodata še tretjega, in sicer akulturacijo oziroma ponotranjenje skozi socializacijo.

Pravo torej lahko vpliva na ravnanje držav ali drugih mednarodnih akterjev. V teoriji legitimnosti (Franck) je največja pozornost dana lastnostim pravi, ki verjetneje vodijo v skladno ravnanje, upravljavski model (Chayes in Chayes), teorija socializacije držav (Goodman in Jinks) ter transnacionalni pravni postopek (Koh) pa so osredinjeni na postopke, s katerimi se pravo uveljavlja. Tudi interakcijska teorija mednarodne pravne obveznosti, ki sta jo razvila Brunnée in Toope, poudarja možnost vpliva prava na ravnanje držav in drugih mednarodnih akterjev, pri tem pa pozornost posveča tako lastnostim norm kot tudi pravnemu postopku (Brunnée in Toope, 2010: 91–92). Interdisciplinarni koncept pravne obveznosti kot bistvene za zagotavljanje zavezanosti med tistimi, ki jih pravo naslavlja, poudarja tri medsebojno povezane elemente: deljena razumevanja, merila zakonitosti in prakso zakonitosti (ibid.: 55). Skladno ravnanje ni samo produkt norme, temveč del stalnega postopka interakcijskega oblikovanja prava (ibid.: 121). Brunnée in Toope odbore tako označujeta kot prizorišča za sodelovanje, vezano na pravne norme. V posvetovanjih, do katerih prihaja pod njihovim okriljem, pa vidita priložnosti za nenehne pravne interakcije, in tako možnost za nastanek izkustvenih skupnosti (ibid.: 100).

»Drugostopenjsko« skladno ravnanje

Teoretično proučevanje uveljavljanja mednarodnega prava človekovih pravic nadgrajujejo številne empirične študije vpliva mednarodnih pogodb s področja človekovih pravic na dejansko uresničevanje človekovih pravic v državah pogodbenicah. Večini je skupna ugotovitev, da je razkorak med

prevzetimi mednarodnopravnimi obveznostmi s področja človekovih pravic in dejanskim stanjem uresničevanja človekovih pravic velik (Keith, 1999; Hathaway, 2002; Neumayer, 2005; Hill, 2010). Vendar, kot poudarja Alkoby (2008: 152), proučevanje skladnega ravnanja držav z mednarodnopravnimi obveznostmi prevečkrat sloni na neupravičeno ozki definiciji skladnega ravnanja. Skladno ravnanje ni zgolj stanje skladnosti s sprejetimi normami, pač pa tudi proces, ki vodi v takšno stanje. »Do skladnosti z normo pride, takrat ko država spremeni svoje vedenje, da bi bolj ustrezalo pravilu« (Hawkins, 2004: 782).

Poleg tega dosedanje empirične študije vpliva mednarodnih pogodb s področja človekovih pravic na dejansko uresničevanje človekovih pravic v državah pogodbenicah temeljijo predvsem na konceptu t.i. »prvostopenjskega« skladnega ravnanja (Fisher, 1981); to pomeni, da ugotavljajo skladno ravnanje držav pogodbenic s postavljenimi in sprejetimi pravili, vključenimi v mednarodno pogodbo (Simmons, 1998: 78). Za proučevanje skladnega ravnanja držav pa je mogoče uporabiti tudi koncept t.i. »drugostopenjskega« skladnega ravnanja (Fisher, 1981), pri katerem gre za ugotavljanje skladnega ravnanja držav pogodbenic z avtoritativno odločitvijo tretje stranke, na primer z odločitvami odborov.

Proučevanje skladnosti ravnanja držav pogodbenic na temelju razumevanja skladnega ravnanja kot vedenja, ki ga norma spodbuja (vzrok), ne kot vedenja, ki je skladno z normo (soodnos) (Alkoby, 2008: 154) ter z uporabo koncepta »drugostopenjskega« skladnega ravnanja, omogoča prepričljivejšo ugotavljanje stopnje skladnega ravnanja in s tem izpolnjevanja sprejetih mednarodnopravnih obveznosti na področju človekovih pravic. Prvič zato, ker upošteva razvojni vidik uveljavljanja mednarodnega pogodbenega prava človekovih pravic. In drugič, skladno ravnanje je lažje presojati glede na določeno, pogosto natančno predstavljeno odločitev (Simmons, 1998: 78), saj je vsebina potrebnega ravnanja države pogodbenice jasno opredeljena.

Analiza skladnosti ravnanja RS s sklepnimi ugotovitvami OPM, vezanimi na inkriminacijo mučenja, temelji na proučevanju vsebine ugotovitev oziroma priporočil odbora in ugotavljanju povratnih dejanj RS glede stališča, ki ga vsebujejo. Prav tako sloni na drugih dokumentih, ki so bila izdana med postopkom obravnave posameznega poročila RS o uresničevanju konvencije, kot so odgovori RS na vprašanja odbora pred obravnavo poročila in zapisniki zasedanj odbora. Pri ugotavljanju povratnih dejanj RS na priporočila odbora pa se opira tudi na predmetno zakonodajo RS, dokumente državnih organov in članke strokovnjakov, ki se ukvarjajo s problematiko spremljanja uresničevanja človekovih pravic. Pri tem se analiza ne spušča v učinek, ki ga ima inkriminacija mučenja pri preprečevanju, prepovedi in kaznovanju dejanj mučenja.

Inkriminacija mučenja v Republiki Sloveniji

Oprelitev mučenja kot kaznivega dejanja in njegovo definiranje v skladu s 1. členom MKPM v državah, katerih kazenske zakonodaje te inkriminacije ne vsebujejo, zahteva pravno spremembo v državah pogodbenicah in k tej spremembi je OPM začel države pogodbenice dosledno pozivati šele leta 1994 (Ingelse, 2001: 358). V skladu s prvim odstavkom 4. člena MKPM mora vsaka država pogodbenica zagotoviti,⁵ da »se po njenem kazenskem pravu vsa dejanja mučenja štejejo za kazniva dejanja«. V drugem odstavku 4. člena pa je določena obveznost držav pogodbenic, da za ta kazniva dejanja določijo ustrezne kazni, ki upoštevajo njihovo težo. MKPM torej državo pogodbenico »/z/agotovo /.../ veže /.../ k inkriminaciji mučenja /.../ in to v obliki, kot je to kaznivo dejanje opredeljeno v /1./ členu te Konvencije«, določitev kazni za to kaznivo dejanje pa ji je prepuščena do mere, da »glede na zagroženo kazen opredeli mučenje kot hudo kaznivo dejanje« (PLM, 2006, 6. odstavek).

Na podlagi 8. člena Ustave Republike Slovenije (URS) v zvezi z drugim odstavkom 153. člena URS MKPM kot mednarodna pogodba, ki jo je ratificiral državni zbor, v RS velja za besedilo nadzakonske ravni, »/r/atificirane in objavljene mednarodne pogodbe se uporabljajo neposredno« (URS, 8. čl.). Vendar zaradi nezadostne definiranosti kazni definicija mučenja iz 1. člena MKPM v skladu z načelom zakonitosti iz 28. člena URS ne more biti neposredno uporabljiva pred slovenskimi kazenskimi sodišči. Potrebna je njena »specialna transformacija v pozitivno slovensko kazensko pravo« (Slovenija, 2000: tč. 30).

Definicija mučenja iz prvega odstavka 1. člena MKPM se glasi:

V tej konvenciji pomeni izraz »mučenje« vsako dejanje, ki osebi name-noma prizadene hudo bolečino ali trpljenje, bodisi telesno ali duševno, da bi se od nje ali koga drugega dobila obvestila ali priznanja, da bi se kaznovala za dejanje, ki ga je storila sama ali kdo drug ali je zanj osu-mljena sama ali kdo drug, da bi se ustrahovala ali nanjo izvajal pritisk ali da bi se ustraheval kdo drug ali nanj izvajal pritisk, ali iz katerega-koli drugega razloga, ki temelji na katerikoli obliki diskriminacije, če to bolečino ali trpljenje prizadeva uradna oseba ali kdo drug, ki nastopa kot oseba z uradnim statusom ali na njeno pobudo ali z njeno izrecno privolitvijo ali privolitvijo molče. Ta izraz se ne nanaša na bolečino ali

⁵ V prevodu MKPM v Uradnem listu se za besedno zvezo *shall ensure* uporablja besedna zveza »si prizadeva«, kar je glede na pomen v mednarodnem pogodbenem pravu neustrezno, saj ne pomeni, da mora država uresničiti rezultat, ki je predmet mednarodnopravne obveznosti. Ustreznjša je uporaba besedne zveze »mora zagotoviti« (Pritrdilno ločeno mnenje sodnice dr. Mirjam Škrk v zadevi Up-555/03 in Up-827/04 (PLM, 2006), 3. sprotna opomba).

trpljenje, ki je posledica izključno zakonitih sankcij, ki ni ločljivo od teh sankcij ali ga te sankcije povzročajo.

Na podlagi te definicije je možno identificirati štiri elemente, ki jih je treba upoštevati pri kvalificiranju dejanja kot mučenja: narava dejanja, namen storilca, namen dejanja ter sodelovanje uradnih ali enakovrednih oseb. Pravna definicija mučenja obsega tako dejanja kot tudi opustitve, ki povzročajo hudo bolečino ali trpljenje, pri čemer sta lahko bolečina in trpljenje fizična ali duševna. Bolečina ali trpljenje žrtve mora biti povzročeno namerno in dejanje mora imeti namen izsiliti priznanje ali informacijo, kaznovati, zastraševati, prisiliti ali diskriminirati. Prav tako se pri dejanju predpostavlja sodelovanje uradne osebe ali druge osebe, ki ravna po uradni dolžnosti (The United Nations Voluntary Fund for Victims of Torture (UNVFVT), 2011: 3–4).

V splošnem komentarju št. 2 je OPM poudaril, kako pomembno je, da države pogodbenice dejanja mučenja zajamejo v svojem kazenskem pravu v skladu in najmanj z elementi mučenja, kot so definirani v 1. členu MKPM (OPM, 2008: tč. 5). Vsakršno resno odstopanje med definicijo iz konvencije in definicijo, vključeno v notranje pravo, namreč pomeni dejansko ali potencialno vrzel za nekaznovanost storilcev (ibid, tč. 9). Čeprav OPM priporoča, da države pogodbenice sprejmejo definicijo, podobno tisti iz konvencije, dopušča tudi možnost, da jo oblikujejo širše in tako zagotovijo še višjo raven zaščite (ibid.: tč. 9).

Prvi Kazenski zakonik (KZ) v RS je bil sprejet 29. septembra 1994, torej po ratifikaciji MKPM, veljati pa je začel 1. januarja 1995. V njem definicija mučenja iz 1. člena MKPM ni bila specialno transformirana v slovensko materialno kazensko pravo, dejanja, opisana v tej določbi, pa naj bi bila po pojasnilih RS v Uvodnem poročilu OPM leta 2000 zajeta z več različnimi inkriminacijami (Slovenija, 2000: tč. 34). Šlo je za 134. člen KZ, v katerem so bila določena kazniva dejanja hude telesne poškodbe, v temeljni obliki z zagroženo zaporno kaznijo od šestih mesecev do petih let in zato petletnim rokom za zastaranje kazenskega pregona (111(4) čl. KZ), ter 135. člen KZ, v katerem so bila določena kazniva dejanja posebno hude telesne poškodbe, v temeljni obliki z zagroženo zaporno kaznijo od enega do desetih let in zato desetletnim rokom za zastaranje kazenskega pregona (111(3) čl. KZ), pri čemer je bil skladno s prvim odstavkom 22. člena KZ pri obeh kaznivih dejanjih kazniv tudi poskus.

Obe navedeni inkriminaciji sta bili uvrščeni v zakonsko poglavje z naslovom »Kazniva dejanja zoper življenje in telo« (KZ, 15. poglavje). Prav tako zakonodajalec vezano na kazniva dejanja iz 134. in 135. člena KZ ni posebej predvidel statusa uradne osebe storilca oziroma dejstva, da je storilec dejanje storil z zlorabo svoje službe, uradnega položaja ali uradnih pravic,

ni ni oblikoval kakšnega posebnega kaznivega dejanja telesnih poškodb, storjenih na opisan način. Kazenska odgovornost uradnih oseb za hudo ali posebno hudo telesno poškodbo je tako zahtevala uporabo instituta kumulacije kazenskih odgovornosti s pomočjo stekov kaznivih dejanj (Slovenija, 2000: tč. 45), na primer s kaznivim dejanjem »Kršitve človeškega dostojanstva z zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic« (KZ, 270. čl.) (ibid., tč. 51).

OPM je slovensko Uvodno poročilo obravnaval šele leta 2000, saj ga je RS zaradi socialne, gospodarske in politične tranzicije (OPM, 2000a: tč. 202) predložila pet let prepozno.⁶ Predstavniki RS so na obravnavi poročila izrazili dvom, da bi bila vključitev definicije mučenja iz 1. člena MKPM kot posebnega kaznivega dejanja v slovenski KZ izvedljiva brez bistvene prenovne kazenske zakonodaje, ki bi preprečila dvojno ali celo trojno inkriminacijo. Poleg tega naj zato, ker so vsi njeni vidiki v popolnosti izraženi v nacionalni zakonodaji, sploh ne bi bila potrebna (OPM, 2000b: tč. 12). RS je sicer leta 1999 sprejela prvo novelo KZ (Zakon o spremembah in dopolnitvah KZ RS (KZ-A)), brez za mučenje relevantnih sprememb. Je pa tik pred začetkom obravnave poročila⁷ začel veljati tudi nov Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1), ki je vseboval novo definicijo mučenja, zelo približano 1. členu MKPM (ZIKS-1, 10. čl.). Vendar je ta definicija mučenja po mnenju članov OPM predstavljala zgolj moralno dolžnost osebja kazenskega pregonca, saj ni bila sestavni del kazenskega prava, temveč se je pojavila samo v izvedbenem zakonodajnem instrumentu (OPM, 2000c: tč. 11). Prav tako so zavrnilo omejevanje mučenja na telesno škodo za zdravje in zlorabo uradnega položaja ali uradnih pravic ter pojasnilo, kako pojem hude telesne škode vključuje tudi hudo duševno škodo (OPM, 2000b: tč. 38). Sledilo je splošno priporočilo OPM, da RS definicijo mučenja iz 1. člena MKPM vključi v materialno kazensko pravo (OPM, 2000a: tč. 208).

Drugo poročilo OPM je RS posredovala pravočasno,⁸ pri čemer je zaradi prepoznega predhodnega poročila zajemalo samo malo več kot enoletno obdobje.⁹ »Relativno kratko referenčno obdobje je eden poglavitnih vzrokov za majhne spremembe v relevantnem pozitivnem pravu, sodni in upravni praksi ter večinskih pravnoteoretičnih stališčih v Sloveniji« (Slovenija, 2002: tč. 3). RS torej še vedno ni izvedla posebne specialne transformacije definicije mučenja iz 1. člena MKPM v pozitivno slovensko kazensko pravo

⁶ Uvodno poročilo bi morala predložiti 14. avgusta 1994, predložila ga je šele 10. avgusta 1999 (OHCHR, 2018b). Maja leta 2000 je poslala tudi dopolnilo k Uvodnemu poročilu (Slovenija, 2002: tč. 1).

⁷ Obravnava je potekala od 12. do 17. maja 2000 (Slovenija, 2002: tč. 2).

⁸ Drugo poročilo bi morala predložiti 14. avgusta 2001, predložila ga je 8. oktobra 2001 (OHCHR, 2018b).

⁹ Od maja 2000 do 31. marca 2001 (Slovenija, 2002: tč. 3).

oziroma ni predpisala posebne kazni zanj, prav tako ni formalno sprožila nobenih zakonodajnih postopkov za tovrstne spremembe.

So pa priporočila OPM iz leta 2000 spodbudila neformalne premike v tej smeri (ibid.: tč. 7), ko so krogi strokovnjakov Pravne fakultete Univerze v Ljubljani in Inštituta za kriminologijo pri tej pravni fakulteti odprli javno strokovno razpravo o prednostih in pomanjkljivostih različnih možnih oblik vključitve posebnih kvalificiranih oblik oziroma posebne integralne inkriminacije mučenja v KZ RS (ibid.: tč. 9). Razprava je nakazala »večinsko stališče, da vsaj s kriminalitetno-političnega vidika ni videti posebnih zadržkov, zakaj si mučenje v konvencijskem smislu ne bi zaslužilo še posebne inkriminacije, podobno kot je posebej inkriminiran npr. terorizem ali genocid« (ibid.).

Na tem mestu velja izpostaviti, da je RS leta 1994 (Svet Evrope (SE), 2019) v okviru SE ratificirala tudi Konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (EKČP) in Evropsko konvencijo o preprečevanju mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja (EKPM). Na podlagi EKPM je prostore, v katerih se nahajajo osebe, ki jim je vzeta prostost, začel redno obiskovati Evropski odbor za preprečevanje mučenja in nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja. Z EKČP ustanovljeno Evropsko sodišče za človekove pravice (ESČP) pa je leta 2000 izdalo odmevno sodbo *Rehbock proti Sloveniji*, v kateri je ugotovilo, da je RS, zaradi ravnanja, ki ga je bil pritožnik deležen med policijskim odvzemom prostosti, kršila prepoved mučenja, vsebovano v 3. členu EKČP.

V letu 2003, ko je sledila obravnava drugega poročila RS OPM (OHCHR, 2018b), je Ministrstvo za pravosodje RS, po dvoletnih formalnih posvetovanjih s pravnimi strokovnjaki, za vključitev definicije mučenja iz 1. člena MKPM v KZ oblikovalo predlog besedila potrebne spremembe (OPM, 2003a: tč. 21). OPM je tako RS priporočil, naj nemudoma nadaljuje načrte za definicijo mučenja, ki bi obsegala vse elemente iz 1. člena MKPM, in jo znova pozval, da v tem pogledu sprejme ustrezne spremembe kazenske zakonodaje (OPM, 2003b: tč. 6(a)). Prvič pa jo je opozoril tudi, naj za mučenje odpravi zastaranje in podaljša rok zastaranja za druge oblike sorodnih ravnanj (ibid.: tč. 6(b)). Na ta priporočila OPM je ob obisku RS leta 2003, ki je sovpadal z deseto obletnico njenega članstva v SE, opozoril tudi Komisar SE za človekove pravice Gil-Robles (SE, 2003: tč. 60).

Drugo novelo KZ je RS sprejela v letu 2004 (Zakon o spremembah in dopolnitvah KZ (KZ-B)), vendar med spremembami ni bilo takih, ki bi bile »posebej relevantne v okvirih 1. člena Konvencije proti mučenju OZN« (Slovenija, 2009: tč. 5). Prav tako slovenski zakonodajalec z novelo ni posegal ne v splošne zastaralne roke ne v predpisano vrsto in višino kazni, s katerimi bi posredno podaljšal zastaralne roke posameznih kaznivih dejanj, ki so posebej relevantni v okviru MKPM (ibid.: tč. 7), saj naj bi bila »problematika

tesno povezana s sodnimi zaostanki v kazenskih zadevah, s katerimi se slovensko pravosodje otepa v zadnjih letih» (ibid.).

Tretje poročilo o uresničevanju MKPM, v katerem so bile opisane navedene spremembe kazenske zakonodaje v letu 2004, je RS OPM predložila s štiriletno zamudo, leta 2009,¹⁰ ker pa je vlada RS poročilo obravnavala in sprejela že leta 2007 (Slovenija, 2007), ni vsebovalo tudi sprememb kazenske zakonodaje, do katerih je prišlo v letu 2008. Pred orisom teh sprememb je potrebno omeniti, da je leta 2006 Ustavno sodišče RS sprejelo dve odločbi, ki se sklicujeta tudi na MKPM; prva¹¹ se je nanašala na spoštovanje načela nevračanja, druga¹² pa na zagotavljanje neodvisnih in nepristranskih preiskav vsakega dejanja mučenja. V smislu inkriminacije mučenja, kot je opredeljeno v 1. členu MKPM, je še posebno relevantno pritrtilno ločeno mnenje sodnice dr. Mirjam Škrk v drugi zadevi, v katerem je zakonodajalca RS oštela, da po trinajstih letih, odkar je RS pristopila k MKPM, še ni uzakonil kaznivega dejanja mučenja (PLM, 2006: 1. odstavek). Konec leta 2006 pa je ESČP v sodbi *Matko proti Sloveniji* ponovno odločilo, da je RS kršila 3. člen EKČP, tokrat ni zagotovila učinkovite preiskave pritožnikovih navedb o neprimernem ravnanju policije.

Leta 2008 je RS v svoj KZ končno vključila novo določbo, ki opredeljuje in inkriminira mučenje. Pri tem se kaznujejo, v mejah kazni, ki je predpisana za storitev kaznivega dejanja, tudi poskus, napeljevanje in pomoč pri kaznivem dejanju mučenja (Slovenija, 2011: tč. 2). Novo kaznivo dejanje mučenja, ki je bilo napačno¹³ uvrščeno v poglavje z naslovom »Kazniva dejanja zoper uradno dolžnost in javna pooblastila« (KZ (KZ-1), 26. poglavje), je bilo v 265. členu opredeljeno kot:¹⁴

(1) Kdor komu namenoma povzroči hudo bolečino ali trpljenje, bodisi telesno ali duševno, da si od njega ali tretje osebe pridobi informacijo oziroma priznanje, ga kaznuje za dejanje, ki ga je storil on ali tretja oseba ali je za to dejanje osumljen on ali tretja oseba, da bi ga ustrašoval ali nanj izvajal pritisk ali da bi ustrašoval tretjo osebo ali nanjo izvajal pritisk ali iz katerega drugega razloga, ki temelji na katerikoli obliki kršitve enakopravnosti, se kaznuje z zaporom od enega do desetih let.

¹⁰ Tretje poročilo bi morala predložiti 14. avgusta 2005, predložila ga je 22. januarja 2009 (OHCHR, 2018b).

¹¹ Zadeva U-I-238/06-19 z dne 7. decembra 2006.

¹² Zadeva Up-555/03 in Up-827/04 z dne 6. julija 2006.

¹³ V temeljni obliki (prvi odstavek 265. člena) je mučenje opisano kot splošno kaznivo dejanje glede možnega storilca, mučenje v skladu z mednarodnim kazenskim pravom pa je zgolj kvalificirana oblika iz drugega odstavka 265. člena (Ambrož et al., 2012: 260).

¹⁴ KZ-1 poleg te inkriminacije vsebuje inkriminacijo mučenja še v okviru hudodelstev zoper človečnost (6. alineja 101. čl.) in vojnih hudodelstev (prvi del 2. alineje 102.(1) čl.).

(2) Če bolečino ali trpljenje iz prejšnjega odstavka tega člena povzroči ali prizadene uradna oseba ali kdo drug, ki nastopa z uradnim statusom ali na njeno pobudo ali z njeno izrecno privolitvijo ali molče, se kaznuje z zaporno kaznijo od treh do dvanajstih let.

Po slovenski inkriminaciji mučenja samo »dejanje« mučenja torej ni nujni element mučenja, temveč se odgovornost pripiše vsakomur, ki »povzroči« hudo bolečino ali trpljenje. Uporaba glagola »povzroči« namesto samostalnika »dejanje« razširja obseg vedenja, ki pomeni mučenje, vključno z namerinimi opustitvami (Miller, 2005: 7). Navedeno je skladno tudi s kasnejšim splošnim komentarjem št. 3, kjer je OPM državam pogodbenicam »priporočil«, da v kaznivo dejanje mučenja vključijo tako dejanja kot opustitve (OPM, 2012: tč. 3: 23, 37). Poleg tega definicija v KZ-1 ne določa, da mora biti pri mučenju izkazan storilčev specifičen namen (Miller, 2005: 14). Določeni nameni dejanja pa so skladni z MKPM, čeprav je glede tega OPM na RS naslovil vprašanje, ali njena definicija mučenja vključuje tudi element diskriminacije (OPM, 2011a: tč. 10). Vezano na navedeno so predstavniki RS na obravnavi tretjega poročila leta 2011 pojasnili, da je bila v novem KZ, skladno z ureditvijo v URS, uporabljena samo pozitivna terminologija ter da med besedno zvezo »kršitev enakopravnosti« in pojmom »diskriminacija«, ki ga uporablja MKPM, ni vsebinske razlike (OPM, 2011b: tč. 3). Pojasnilo so člani OPM sprejeli, drugače pa je bilo z dejstvom, da je v RS za kaznivo dejanje mučenja še vedno veljal zastaralni rok ter da za takšno kaznivo dejanje niso bile predpisane ustrezne kazni, ki bi upoštevale njegovo težo (OPM, 2011c: tč. 7).

KZ iz leta 2008 namreč zastaranja za kaznivo dejanje mučenja ni odpravil, temveč je za kazenski pregon samo določil daljše zastaralne roke, in sicer za kaznivo dejanje iz prvega odstavka 265. člena 20 let (KZ-1, 90(1)(3) čl.) in za kvalificirano dejanje iz drugega odstavka 265. člena 30 let (KZ-1, 90(1)(2) čl.).¹⁵ Prav tako slovenska zakonodaja ni vključevala drugih določb, ki bi v določenih primerih, na primer v primeru sistematične prakse mučenja ali mučenja, ki je privedlo do smrti, preprečevale uporabo načela zastaranja (OPM, 2011a, tč. 25). »Zaradi skrajne resnosti kaznivega dejanja mučenja in tveganja, da se žrtve mučenja ne javijo, dokler to ni varno« (Association for the Prevention of Torture (APT) in Convention against Torture Initiative (CTI), 2016: 44), OPM svoje stališče, da za mučenje ne sme veljati zastaralni rok, vedno znova ponavlja v svojih sklepnih ugotovitvah državam pogodbenicam, leta 2012 pa ga je zapisal tudi v splošnem komentarju št. 3 (OPM, 2012: tč. 38).

¹⁵ Mučenje ne zastara samo v primeru, ko je storjeno v okviru hudodelstev zoper človečnost (KZ-1, 101. čl.) ali vojnih hudodelstev (KZ-1, 102. čl.).

Nadalje, medtem ko so se lahko skladno s KZ iz leta 2008 za kaznivo dejanje mučenja izrekle kazni od enega do 12 let zapor (OPM, 2011a: tč. 17), zakonik ni predvideval kaznivega dejanja mučenja s smrtjo žrtve kot oteževalno okoliščino (OPM, 2011b: tč. 5). KZ iz leta 2008 je za kaznivo dejanje iz prvega odstavka 265. člena določal kazen z zapornom od enega do desetih let (KZ-1, 265(1) čl.) in za kvalificirano dejanje iz drugega odstavka 265. člena kazen zaporom od treh do 12 let (KZ-1, 265(2) čl.). Pri tem je OPM leta 2002 za kaznivo dejanje mučenja priporočil kazni med šestimi in 20 leti (APT in CTI, 2016: 21).

Novela KZ v letu 2011 (Zakon o spremembah in dopolnitvah KZ (KZ-1B)) je kaznivo dejanje mučenja iz 265. člena prestavila v 135.a člen, v primernejše poglavje »Kazniva dejanja zoper človekove pravice in svoboščine« (KZ-1B, 16. poglavje), saj dejanje v temeljni obliki lahko izvrši vsakdo. »S tem je Republika Slovenija upoštevala sodoben doktrinarni pristop, ki kršitve človekovih pravic, storjene z dejanji mučenja, ne omejuje glede na status storilca« (Slovenija, 2012: tč. 2). OPM je že v svojem splošnem komentarju št. 2 jasno zapisal, da so države pogodbenice odgovorne tako za dejanja mučenja ali sorodna ravnanja nedržavnih kot zasebnih akterjev, če niso storile vsega, da bi jih preprečile, preiskale, preganjale in kaznovale (OPM, 2008: tč. 18). RS je šla celo korak dlje in kljub temu da k temu ni bila obvezana, med morebitne storilce mučenja vključila tudi nedržavne ali zasebne akterje, pri čemer je kazen za državne akterje strožja od kazni za druge akterje (APT in CTI, 2016: 18). Besedilo znakov kaznivega dejanja mučenja pa je ostalo skoraj v celoti nespremenjeno, razen v drugem odstavku, v katerem je bil pojem »molče« nadomeščen z ustrenejšim pojmom »s tiho privolitvijo« in dopolnjena določba o drugi osebi, ki nastopa z uradnim statusom, dodana je bila namreč še oseba, ki nastopa s takim pooblastilom (Slovenija, 2012: tč. 3). S tem je »po eni strani kaznivost tovrstnega delovanja zapisana bolj jasno, hkrati pa se je skupina možnih storilcev nedvoumno razširila tudi na osebe, ki imajo uradna pooblastila« (Slovenija, 2018: 1).

S to novelo, niti s kasnejšimi tremi novelami KZ, pa RS ni odpravila zastaralnega roka za kaznivo dejanje mučenja ter za takšno kaznivo dejanje predpisala strožjih kazni. Na poročanje o relevantnih ukrepih jo je OPM pozval že v letu 2013, v okviru vprašanj, ki jih pošlje državam pogodbenicam pred predložitvijo njihovega naslednjega periodičnega poročila (OPM, 2013: tč. 1), vendar RS v tem pogledu, ko bo predložila četrto poročilo, s katerim zamuja že več kot tri leta, OPM ne bo mogla predstaviti ustreznih ukrepov. Še več, kot izhaja iz osnutka četrtega poročila o uresničevanju MKPM bo OPM obvestila, da »to ni obveznost, ki bi izhajala iz Konvencije« in da »se je z zadnjimi spremembami zastaranje /.../ odložilo do zgornje meje, ki jo še z vidika temeljnega ustavnega načela sorazmernosti /.../ dopušča ustavna ureditev RS« (Slovenija, 2018: 2).

Sklep

Analiza postopkov spremljanja uresničevanja sprejetih obveznosti glede inkriminacije mučenja s strani RS pred OPM pokaže, da je skladnost ravnanja Republike Slovenije s priporočili odbora visoka, čeprav njeno uresničevanje zadevnih določb konvencije zaznamujeta dve pomembni značilnosti. Po eni strani je uresničevanje določb omejeno v smislu postopne implementacije potrebnih ukrepov za izpolnitev priporočil odbora. Po drugi strani pa odraža tako krepitev kot razvoj novih, vse bolj nadrobnih norm o prepovedu mučenja in sorodnih ravnanj s strani odbora. Slednja značilnost sicer negativno učinkuje na skladnost ravnanja Republike Slovenije s priporočili odbora v smislu, da se njeno ravnanje presoja glede na vse strožje zahteve, vendar pa po drugi strani v Republiki Sloveniji prispeva k vedno višji ravni zaščite človekovih pravic.

Čeprav kar 15 let po ratifikaciji MKPM, je RS definirala mučenje kot samostojno kaznivo dejanje, in to v obliki, ki vključuje vse elemente, zahtevane v definiciji iz 1. člena MKPM. S tega vidika prekaša številne države pogodbenice MKPM, tudi večino članic SE, ki so, če sploh, definicijo mučenja iz 1. člena MKPM – zaradi izpuščanja njenih posameznih elementov – v nacionalni red vključile neustrezno. Še več, RS je v svojo definicijo mučenja vnesla opsijski element, da se med morebitne storilce mučenja štejejo tudi nedržavni ali zasebni akterji, kar je pomembno tudi v kontekstu preprečevanja nasilja nad ženskami in otroki.

Tudi priporočila OPM glede predpisovanja ustreznih kazni in zastaralnih rokov za kaznivo dejanje mučenja, s katerimi OPM šele pojasnjuje in hkrati širi meje skladnosti ravnanja držav pogodbenic z zadevnimi določbami MKPM, so v RS imela določen učinek, saj so se povečale oziroma »praktično podvojili« (Slovenija, 2018: 2). To pomeni višjo raven zaščite človekovih pravic v državi, verjetno pa se bodo z nadaljnjim sodelovanjem z OPM in sčasoma s temi priporočili v celoti uskladili. Pri tem velja izpostaviti, da se OPM na ustrezne kazni in zastaralne roke za kaznivo dejanje mučenja v državah pogodbenicah MKPM običajno osredotoči šele, ko so te kaznivo dejanje mučenja že ustrezno inkriminirale v nacionalni zakonodaji.

Primer inkriminacije mučenja v RS, kot to določa 1. člen MKPM, tako potrjuje, da je bila mednarodna določitev definicije mučenja in obveznosti držav pogodbenic, da ga v nacionalnem pravu označijo za kaznivo dejanje in mu pripišejo ustrezno kazen, ki upošteva njegovo težo, pravzaprav šele začetek obsežnega postopka oblikovanja in ohranjanja zadevnih mednarodnopravnih določb. V tem postopku, kot tudi pri prevajanju zadevnih mednarodnopravnih določb v njihovo dejansko uresničevanje znotraj držav pogodbenic, pa ima OPM pomembno vlogo.

LITERATURA

- Alkoby, Asher (2008): Theories of Compliance with International Law and the Challenge of Cultural Difference. *Journal of International Law and International Relations* 4 (1): 151-98.
- Ambrož, Matjaž, Ljubo Bavcon, Zvonsko Fišer, Damjan Korošec, Vasilka Sancin, Liljana Selinšek in Mirjam Škrk (2012): *Mednarodno kazensko pravo*. Ljubljana: Uradni list Republike Slovenije.
- Brunnée, Jutta in Stephen J. Toope (2010): *Legitimacy and Legality in International Law: An Interactional Account*. Cambridge, New York: Cambridge University Press.
- Chayes, Abram in Antonia Handler Chayes (1993): On Compliance. *International Organization* 47 (2): 175-205.
- Chayes, Abram, Antonia Handler Chayes in Ronald B. Mitchell (1998): Managing Compliance: A Comparative Perspective. V: Edith Brown Weiss (ur.) in Harold Karan Jacobson (ur.), *Engaging Countries: Strengthening Compliance with International Environmental Accords*, 39-62. Cambridge, London: The MIT Press.
- Fisher, Roger (1981): *Improving Compliance with International Law*. Charlottesville: University of Virginia Press.
- Franck, Thomas M. (1988): Legitimacy in the International System. *The American Journal of International Law* 82 (4): 705-59.
- Franck, Thomas M. (1995): *Fairness in International Law and Institutions*. Oxford: Oxford and Clarendon Press.
- Goodman, Ryan in Derek Jinks (2004): How to influence states: socialization and international human rights law. *Duke Law Journal* 54 (3): 621-703.
- Hathaway, Oona A. (2002): Do Human Rights Treaties Make a Difference? *Yale Law Journal* 111 (8): 1935-2042.
- Hawkins, Darren (2004): Explaining Costly International Institutions: Persuasion and Enforceable Human Rights Norms. *International Studies Quarterly* 48 (4): 779-804.
- Hill, Daniel W. (2010): Estimating the Effects of Human Rights Treaties on State Behavior. *The Journal of Politics* 72 (4): 1161-74.
- Hunter, Emilie (2016): Using "Managerial Compliance" to Strengthen the International Criminal Court Cooperation Regime. V: Olympia Bekou (ur.) in Daley J. Birkett (ur.), *Cooperation and the International Criminal Court, Perspectives from Theory and Practice*, 366-95. Leiden, Boston: Brill Nijhoff.
- Ingelse, Chris (2001): *The UN Committee against Torture: An Assessment*. The Hague, London, Boston: Kluwer Law International.
- Keith, Linda Camp (1999): The United Nations International Covenant on Civil and Political Rights: Does It Make a Difference in Human Rights Behavior? *Journal of Peace Research* 36 (1): 95-118.
- Koh, Harold Hongju (1996): Transnational Legal Process. *Nebraska Law Review* 75 (1): 181-207.
- Koh, Harold Hongju (1999): How Is International Human Rights Law Enforced? *Indiana Law Journal* 74 (4): 1397-417.

- Koh, Harold Hongju (2004): Jefferson Memorial Lecture, Transnational Legal Process after September 11th. *Berkeley Journal of International Law* 22 (3): 337-54.
- Koskenniemi, Martti (1991): The Future of Statehood. *Harvard International Law Journal* 32 (2): 397-410.
- Lanotte, Johan Vande in Geert Goedertier (1996): Monitoring Human Rights: Formal and Procedural Aspects. V: Eugeen Verhellen (ur.), *Monitoring Children's Rights*, 73-112. The Hague: Martinus Nijhoff Publishers.
- Miller, Gail H. (2005): Defining Torture. Dostopno prek <https://cardozo.yu.edu/sites/default/files/Defining%20Torture.pdf>, 20. 9. 2018.
- Neumayer, Eric (2005): Do international human rights treaties improve respect for human rights? *Journal of Conflict Resolution* 49 (6): 925-53.
- Nickel, James W. (2002): Is Today's International Human Rights System a Global Governance Regime? *The Journal of Ethics* 6 (4): 353-71.
- Raustiala, Kal (2000): Compliance & Effectiveness in International Regulatory Cooperation. *Case Western Reserve Journal of International Law* 32 (3): 387-440.
- Simmons, Beth A. (1998): Compliance with International Agreements. *Annual Review of Political Science* 1: 75-93.

VIRI

- Association for the Prevention of Torture (APT) in Center for Justice and International Law (CEJIL) (2008): *Torture in International Law: A guide to jurisprudence*. Geneva in Washington: APT in CEJIL.
- Association for the Prevention of Torture (APT) in Convention against Torture Initiative (CTI) (2016): *Guide on anti-torture legislation*. Geneva: APT in CTI.
- Kazenski zakonik (KZ). Uradni list RS, št. 63/1994. Dostopno prek <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlurlid=19942167>, 20. 9. 2018.
- Kazenski zakonik (KZ-1). Uradni list RS, št. 55/2008. Dostopno prek <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlurlid=20082296>, 20. 9. 2018.
- Konvencija proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja – Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (1984). Dostopno prek <https://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/cat.aspx>, 14. 9. 2018.
- Odbor proti mučenju (2000a): Report of the Committee against Torture, 23rd session (8-19 November 1999), 24th session (1-19 May 2000), A/55/44. Dostopno prek <http://dag.un.org/handle/11176/153711>, 25. 9. 2018.
- Odbor proti mučenju (2000b): Summary record of the 1st part (public) of the 431st meeting, held at the Palais des Nations, Geneva, on Monday, 15 May 2000: #Committee against Torture, 24th session, CAT/C/SR.431. Dostopno prek <http://dag.un.org/handle/11176/231630>, 25. 9. 2018.
- Odbor proti mučenju (2000c): Summary record of the 1st part (public) of the 428th meeting, held at the Palais des Nations, Geneva, on Friday, 12 May 2000: Committee against Torture, 24th session, CAT/C/SR.428. Dostopno prek <http://dag.un.org/handle/11176/231224>, 25. 9. 2018.

- Odbor proti mučenju (2003a): Summary record of the 1st part (public) of the 559th meeting, held at the Palais Wilson, Geneva, on Tuesday, 6 May 2003: Committee against Torture, 30th session, CAT/C/SR.559. Dostopno prek <http://dag.un.org/handle/11176/244212>, 25. 9. 2018.
- Odbor proti mučenju (2003b): Conclusions and recommendations of the Committee against Torture: Slovenia, CAT/C/CR/30/4. Dostopno prek <http://dag.un.org/handle/11176/244498>, 25. 9. 2018.
- Odbor proti mučenju (2008): General Comment No. 2: Implementation of Article 2 by States Parties, CAT/C/GC/2. Dostopno prek <http://www.refworld.org/docid/47ac78ce2.html>, 25. 9. 2018.
- Odbor proti mučenju (2011a): Summary record of the first part (public) of the 984th meeting, held at the Palais Wilson, Geneva, on Tuesday, 10 May 2011, at 10 a.m., CAT/C/SR.984. Dostopno prek http://www.bayefsky.com/summary/slovenia_cat_c_sr984_2011.pdf, 25. 9. 2018.
- Odbor proti mučenju (2011b): Summary record of the 987th meeting, held at the Palais Wilson, Geneva, on Wednesday, 11 May 2011, at 3 p.m., CAT/C/SR.987. Dostopno prek http://www.bayefsky.com/summary/slovenia_cat_c_sr987_2011.pdf, 25. 9. 2018.
- Odbor proti mučenju (2011c): Consideration of reports submitted by States parties under article 19 of the Convention – Slovenia, CAT/C/SVN/CO/3. Dostopno prek <http://undocs.org/CAT/C/SVN/CO/3>, 25. 9. 2018.
- Odbor proti mučenju (2012): General comment no. 3, 2012: Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: implementation of article 14 by States parties, CAT/C/GC/3. Dostopno prek <http://www.refworld.org/docid/5437cc274.html>, 25. 9. 2018.
- Odbor proti mučenju (2013): List of issues prior to submission of the fourth periodic report of Slovenia, adopted by the Committee at its fiftieth session (6–31 May 2013). Dostopno prek https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2fC%2fSVN%2fQ%2f4&Lang=en, 25. 9. 2018.
- Office of the High Commissioner for Human Rights (2018a): Monitoring the core international human rights treaties. Dostopno prek <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/Pages/Overview.aspx>, 21. 7. 2018.
- Office of the High Commissioner for Human Rights (2018b): Reporting status for Slovenia. Dostopno prek <https://tbinternet.ohchr.org/layouts/TreatyBodyExternal/countries.aspx?CountryCode=SVN&Lang=EN>, 21. 7. 2018.
- Opcijski protokol h Konvenciji proti mučenju in drugim oblikam okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja – Optional Protocol to the Convention against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (2002). Dostopno prek <http://www.ohchr.org/Documents/ProfessionalInterest/cat-one.pdf>, 14. 9. 2018.
- Organizacija Združenih narodov (2018): United Nations Treaty Collection. Dostopno prek <https://treaties.un.org/Pages/ParticipationStatus.aspx?clang=en>, 14. 9. 2018.

- Pritrdilno ločeno mnenje sodnice dr. Mirjam Škrk v zadevi Up-555/03 in Up-827/04 (2006). Dostopno prek <http://odlocitve.us-rs.si/documents/b6/58/up-555-03-up-827-04-lms2.pdf>, 20. 9. 2018.
- Slovenija (2000): Consideration of reports submitted by States parties under article 19 of the Convention: Initial reports of States parties due in 1994: Addendum: Slovenia, CAT/C/24/Add.5. Dostopno prek https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2fC%2f24%2fAdd.5&Lang=en, 20. 9. 2018.
- Slovenija (2002): Consideration of reports submitted by States parties under article 19 of the Convention: Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: 2nd periodic reports of States parties due in 1998: addendum: Slovenia, CAT/C/43/Add.4. Dostopno prek <http://undocs.org/CAT/C/43/Add.4>, 25. 9. 2018.
- Slovenija (2007): Tretje periodično poročilo Republike Slovenije o uresničevanju Konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju. Dostopno prek http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/Clovekove_pravice/Zbornik/VII_CAT_-_Tretje_periodicno_porocilo_RS.pdf, 25. 9. 2018.
- Slovenija (2009): Consideration of reports submitted by States parties under article 19 of the Convention: Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: 3rd periodic reports of States parties due in 2006: Slovenia, CAT/C/SVN/3. Dostopno prek <http://dag.un.org/handle/11176/278854>, 20. 9. 2018.
- Slovenija (2011): Written replies by the Government of Slovenia to the list of issues (CAT/C/SVN/Q/3) to be taken up in connection with the consideration of the third periodic report of Slovenia (CAT/C/SVN/3), CAT/C/SVN/Q/3/Add.1. Dostopno prek http://www.bayefsky.com/issuesresp/slovenia_cat_2011.pdf, 20. 9. 2018.
- Slovenija (2012): Consideration of reports submitted by States parties under article 19 of the Convention: Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment: Slovenia: addendum, CAT/C/SVN/CO/3/Add.1. Dostopno prek <https://undocs.org/CAT/C/SVN/CO/3/Add.1>, 20. 9. 2018.
- Slovenija (2018): Osnutek četrtega periodičnega poročila RS po Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju. Dostopno prek http://www.mp.gov.si/si/medijsko_sredisce/novica/7688/, 31. 1. 2019.
- Sodba *Rehbock proti Sloveniji*, št. 29462/95, z dne 28. 11. 2000.
- Sodba *Matko proti Sloveniji*, št. 43393/98, z dne 2. 11. 2006.
- Svet Evrope (2003): Poročilo g. Alvarja Gil-Robles-a, komisarja za človekove pravice. Dostopno prek http://www.varuh-rs.si/fileadmin/user_upload/pdf/mednarodna_porocila/Porocilo_SE_Robles_2003_SLO.pdf, 5. 2. 2019.
- Svet Evrope (2019): Complete list of the Council of Europe's treaties. Dostopno prek <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list>, 5. 2. 2019.

- The United Nations Voluntary Fund for Victims of Torture (2011): Interpretation of torture in the light of the practice and jurisprudence of international bodies. Dostopno prek https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Torture/UNVFVT/Interpretation_torture_2011_EN.pdf, 20. 9. 2018.
- Ustava Republike Slovenije (URS). Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 - UZS68, 66/00 - UZ80, 24/03 - UZ3a, 47, 68, 69/04 - UZ14, 69/04 - UZ43, 69/04 - UZ50, 68/06 - UZ121,140,143, 47/13 - UZ148, 47/13 - UZ90,97,99 in 75/16 - UZ70a. Dostopno prek <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=USTA1>, 20. 9. 2018.
- Zakon o izvrševanju kazenskih sankcij (ZIKS-1). Uradni list RS, št. 22/2000. Dostopno prek <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/2000-01-0973?sop=2000-01-0973>, 14. 9. 2018.
- Zakon o ratifikaciji konvencije proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (MKPM). Uradni list RS - Mednarodne pogodbe, št. 7/1993. Dostopno prek <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/1993-02-0040?sop=1993-02-0040>, 14. 9. 2018.
- Zakon o ratifikaciji Opcijskega protokola h Konvenciji proti mučenju in drugim krutim, nečloveškim ali poniževalnim kaznim ali ravnanju (MOPPM). Uradni list RS - Mednarodne pogodbe, št. 20/2006. Dostopno prek <https://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?sop=2006-02-0117>, 14. 9. 2018.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah kazenskega zakonika Republike Slovenije (KZ-A). Uradni list RS, št. 23/1999. Dostopno prek <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1233>, 20. 9. 2018.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah kazenskega zakonika (KZ-B). Uradni list RS, št. 40/2004. Dostopno prek <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3389>, 20. 9. 2018.
- Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1B). Uradni list RS, št. 91/2011. Dostopno prek <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlurid=20113913>, 20. 9. 2018.